

Yttertjurbo härad.

Socknar: Ängsö, Björksta, Tortuna och Sevala. — Yttertjurbo hd utgör Västmanlands sydöstligaste del. Häradet gränsar i V till Siende hd och i Ö till Uppland, där Sagån utgör landskapsgräns ända till dess utlopp i Mälaren. I N gränsar Yttertjurbo till Övertjurbo hd; dessa bildade under medeltiden ett hundare, *Pjurbo hundare* (1361 SD 8, s. 23, or.). Detta gamla hundare, som alltså sträckte sig längs Upplands gräns, utgjorde Västmanlands runinskriftsrikaste område (10 ristningar).

Från Yttertjurbo hd, det gamla hundarets södra del, äro 4 runristningar kända, bland dem den berömda Kyringe-stenen (Vs 15).

14. Björksta kyrka. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 11.

Litteratur: L 1950, J. Bureus, F a 6 s. 237, F a 10: 2 bl. 140, F a 5 s. 227; Anteckn. (osign.) från 1700-talets förra hälft (i J. G. Liljegrens samling av manuskript rörande runor 1, ATA); O. Grau, Beskrifning Öfver Wästmanland (1754), s. 633 f. (nytrycken 1904, s. 493 och 489 f.); E. Tuneld, Geografi öfver Konungariket Sverige, 8. uppl. (1828), s. 218; Kyrkoinventarium 1830 (ATA); R. Dybeck, Runa, häfte 4 (1843), s. 5; W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike 1: 2 (1849), s. 99; Historiskt-Geografiskt och Statistiskt Lexikon öfver Sverige 1 (1859), s. 204; H. Hildebrand, Skrivelse till Vitterhetsakademien den 11/9, 1866 (ATA), Anteckningar om Björkstads sockens fornlemningar (ATA), Fornlemningar i Västmanland (i: Vitterhetsakademiens Månadsblad 1872), s. 87, Sveriges medeltid 3 (1898–1903), s. 391; H. Hofberg, Westmanlands Fornlemningar och Minnesmärken 2, 1871, s. 175 (ATA; tryckt i VFÅ 5, 1901, s. 21 f.); C. Säve, Kyrkodörrsringen i Angelstad (i: Vitterhetsakademiens Månadsblad 1873), s. 130; Västmanlands läns kalender 1881, s. 217; C. A. Lundquist, Skrivelse till Vitterhetsakademien den 18/11 1895 (ATA); E. Brate, Anteckningar 1900 (ATA), Aftonbladet 2/4 1904, ANF 29 (1913), s. 191, Sverges runinskrifter (1922; 2. uppl. 1928), s. 92; A. Lindblom, Vägledning i Medeltidsavdelningen (1922), s. 81, Sveriges konsthistoria 1 (1944), s. 165; S. Kjersén, Östra Västmanland (1927), s. 197 f.; M. Rydbeck och Aron Andersson, Kyrkokonst och medeltida profankultur, Vägledning genom medeltidsavdelningen (1950), s. 15; Västmanland (Allhem, 1957), s. 49.

Äldre avbildningar: Hofberg, 2 teckningar (återgivna i VFÅ 5, s. 23, 24).

Runinskriften är ristad i ett järnbeslag på en rikt ornerad, medeltida dörr från Björksta kyrka. Kyrkdörren överlämnades år 1895 till Statens Historiska Museum (inv. nr 10028: 8) och står nu utställd i romanska hallen.

Den äldsta kända uppgiften om runinskriften härrör från Johannes Bureus: »På Biörkestadha Kyrkedör» (F a 10: 2). I F a 6 (och F a 5) uppges oriktigt, att inskriften finns »På Biörkestadha Kyrkering».

Grau (1754): »På stora Kyrko-dören, som är med Järnbeslag utzirad, äro uppå et, ibland andra, der fastslagit järn ... Runor at läsa.» — I Tunelds *Geografi* (1828) lämnas den oriktiga uppgiften, att en *runsten* finns i »Björksta Kyrkodörr».

Kyrkoinventarium 1830: »På inre dörren står den Runskrift å ett gångjärn, som ... af Grau ..., på en och annan bokstaf när, riktigt uptages.» — Liljegren upptager i *Runurkunder* (1833) Björkstainskriften under rubriken »Metallringar på kyrkodörrar». (Denna felaktighet beror på uppgifterna i F a 6 och F a 5.)

I uppsatsen »Antiqvariska utvandringar i Westmanland» (i *Runa*, h. 4, 1843) nämner Dybeck »en runskrift, inhuggen i ett å kyrkans södra (inre) port anbringadt jernbeslag». W. Tham upptager i sin *Beskrifning*

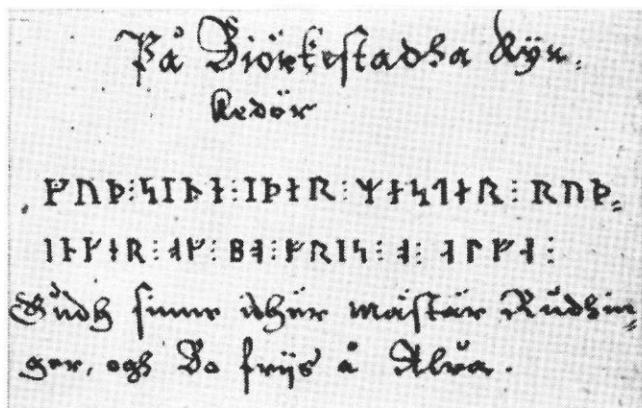

Fig. 19. Vs 14. Björksta kyrka. Efter uppteckning av J. Bureus.

öfver Sveriges rike (1849) två runinskrifter från Björksta socken, Vs 15 och »en runeinskrift på ett jernbeslag å kyrkodörren».

Redan år 1866 föreslog Hans Hildebrand, att kyrkdörren, som då hade flyttats till tornkammaren från sin gamla plats i södra kyrkporten, skulle förvärvas av Statens Historiska Museum.

Kyrkdörrens rika beslagsornering framgår av pl. 11. Det järnbeslag, på vilket runinskriften har anbragts, befinner sig i mittfältet, ovanför och något till vänster om låset. Beslaget är 68 cm långt och 3 cm brett. Inskriftens längd är 59 cm; runornas höjd är 2,5 cm. Runbeslaget är fastsatt vid dörren med sju nitar, vilkas huvuden åtskilja inskriftens ord på sex ställen. Att inskriften har anbragts på beslaget innan detta nitades fast på dörren framgår redan av det förhållandet, att nithuvudena i ett par fall inkräkta på ordskillnads-tecknen. Å andra sidan är det uppenbart, att den skicklige ristaren omsorgsfullt har beräknat nithuvudenas placering. Alla nitarna ha nämligen inslagits på sådant sätt, att de icke avbryta något av inskriftens ord. Inskriften är djup och tydlig, och runorna äro vackert formade.

Inskrift:

gub : : signe : : ipær : : mæstær : : rupinger : : ok : bo : fris : : o : alfa :

5   10   15   20   25   30   35

»Gud signe eder, mästare Röding och Bo fris. O, Alfa.»

Till läsningen: 1 **g** står alldeles intill dörrens vänstra kantbeslag. Runan är tydligt stungen med en rund punkt. Sk efter 3 **p** består av tre punkter. Mellan detta sk och sk före 4 **s** har ett nithuvud placerats. Även i de andra fem fallen finnas sk såväl före som efter nithuvudena. Sk före 4 **s** består av tre punkter. 4 **s** har, i likhet med inskriftens övriga **s**-runor (14 och 33), formen $\downarrow$. 5 **i** är ej stuget. 6 **n** har ensidig bistav. Strax nedanför bistavens nedre ända finns en tydlig punkt; runan har alltså följande utseende: $\downarrow$. Inskriftens andra **n**-runa (22) saknar punkt. Utan tvivel har punkten i 6 **n** fonetisk funktion. Runan torde beteckna *ng*-ljud + *n*. I 7 **e** är punkten liten men säker. Sk efter 7 **e** består av fyra punkter; den översta är placerad till vänster om de övriga, tätt intill ramlinjen. Sk före 8 **i** består, liksom de närmast följande fem sk, av fyra punkter. 8 **i** är ej stuget. 10 **æ** har dubbelsidig bistav. I 11 **r** går bistaven in till huvudstavens mitt; samma form ha inskriftens övriga **r**-runor (17, 18, 25, 31). 13 **æ** har dubbelsidig bistav. 15 **t** har ensidig bistav, 16 **æ** dubbelsidig. 19 **u** är ej stuget, ej heller 21 **i**. 22 **n** har ensidig bistav. 23 **g** och 24 **e** äro tydligt stungna. I sk före 26 **o** äro endast två punkter synliga; troligen döljes en punkt av nithuvudet. 26 **o** har formen $\downarrow$; samma form ha inskriftens två andra **o**-runor (29 och 34). 27 **k** är ej stuget. Sk efter 27 **k** består av tre punkter, medan sk efter 29 **o** består av fem. 32 **i** är ej stuget. I sk efter 33 **s** äro tre punkter synliga. Möjligen är en punkt dold av nithuvudet. Sk före 34 **o** består av fyra punkter, efter runan däremot av tre. 35 **a** och 38 **a** ha ensidiga bistavar. Sk efter 38 **a** utgöres av fyra punkter. Därefter finns ingen ristning.

Bureus (i F a 10: 2): Samtliga sk har markerats med tre punkter. Dessutom läser han runan 23 som **k** och 27 som **g**. — Hofberg: Sk efter 7 **e** och 11 **r** tre punkter, efter 25 **r** och 33 **s** två punkter. — Brate: »Runinskriften är mycket tydlig.» Endast vissa bistavar äro »mindre tydliga än det öfriga men fullt säkra». Om runan 6 och om sk efter 7 **e** anmärkes: »Nedanför kännestreckat af **n** finnes af misstag en prick, så ock till vänster ofvanför öfversta pricken» av sk efter 7 **e**, »hvilket kanske afsetts att hafva fyra prickar». 8 **i** »har ingen prick». Sk efter 25 **r** och efter 33 **s** ha »blott två prickar».

I F a 10: 2 återger Bureus inskriftens slut på följande sätt: »Bo frijs å Alwa». I F a 5 tolkar han hela inskriften: *Deus benedicat vos Magister Rudine et Boe Frisi in Alfa*. Av denna tolkning framgår, att Bureus har uppfattat runföljden 34–38 **o : alfa** som ett ortnamn, föregånget av preposition.

Däremot har Grau uppfattat innebörden av **o : alfa** på rätt sätt. Hans översättning lyder nämligen: »GUD wälsigne dessa Mästare, Ruthinger och Bo Fris. $\omega\&\alpha$.» Grau kommenterar sin tolkning sålunda: »Desse män lära antingen wid sjelfwa Kyrkobyggnaden, eller ock wid någon sedan gjord Kyrko-reparation warit bygningsmän, eller derwid något ansenligit arbete gjordt, hwarföre de med denna åminnelse blifwit ihog-komne.» Dybeck ansluter sig till Grau; det synes, skriver han i *Runa* (1843), »som skulle tvänne mästare,

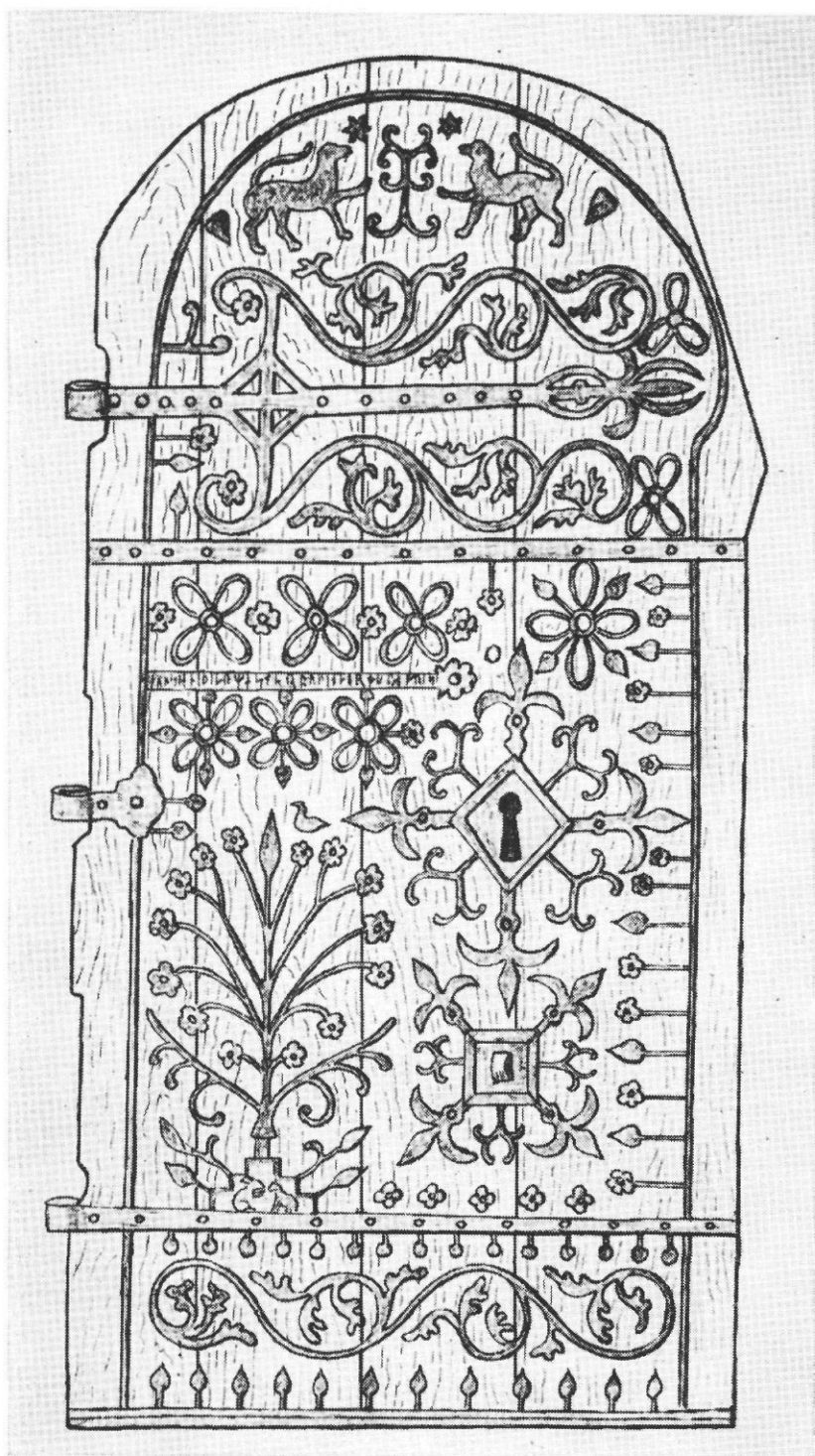

Fig. 20. Vs 14. Björkstads kyrka. Efter teckning av H. Hofberg.

Ruthinger och Bo Fris, haft bestyr, antingen vid kyrkans uppförande, eller någon förändring af henne. Det sednare är troligast.» Hofberg anser, att runinskriften »upplyser om, att tvenne mästare Rudinger och Bo Fris antingen haft kyrkobyggningen om hand eller möjligen endast förfärdigat den rikt sirade dörren.» — I sin redogörelse för medeltida, ornerade kyrkdörrar skriver Hans Hildebrand (*Sveriges medeltid* 3, s. 391): »På flera af dessa dörrar förekomma runinskrifter, hvilket antyder en ganska hög ålder. De uppgifva vanligen tillverkarens, d. v. s. smedens namn, t. e. Anund mästareman (Götlunda i Vestergötland), Udulf (Blidsberg i samma landskap), Åsmund (Versås i Vestergötland och Ströja på Visingsö), Johan (Lekaryd i norra Småland [Sm 120]), 'Rupernn' (Elghult i östra Småland [Sm 25]), Farvaltr (Hörsne på Gotland). En kyrkodörr från Björkstads kyrka i Vestmanland visar en annan gruppering af beslagen, men äfven här finnes en runinskrift, som utbedjer Guds välsignelse öfver mästare Rupinger och Bo Fris.»

A. Lindblom nämner »den ståtliga» Björkstadsdörren i sin *Vägledning i Medeltidsavdelningen* (1922): »Runinskriften å densamma upplyser oss om att dess mästare hette Rudinger. Ornamentikens lösa former visa, att dörren tillkommit under gotiken, troligen på 1300-talet.» Då Lindblom i *Sveriges konsthistoria* 1 (1944) behandlar romanskt järnsmede, avslutar han sin redogörelse för arbeten tillhörande denna grupp med följande ord: »De järnsmidda trädörrarna lever som konsthantverk medeltiden igenom. Men deras stora tid är bara den romanska. På 1300-talet möter oss visserligen de gamla motiven ännu, t. ex. i Björksta, Västmanland, vars dörr är smidd av mästare Rudinger, men inför kompositionens smakfulla gotiska luftighet har man bara en känsla av — efterklang.»

Runinskriften i järnbeslaget på Björkstadsdörren är ur flera synpunkter av intresse. Att den har ristats i direkt samband med att den vackra kyrkdörren förfärdigades är uppenbart. Beslaget har fastnitats efter det att runorna ha ristats. Dörrens konstsmide tillhör av allt att döma 1300-talets förra hälft. Kyrkans äldsta delar anses av sakkunskapen kunna tidfästas till 1200-talet. Vid 1300-talets början har Björksta kyrka ombyggt. Det är mycket sannolikt, att den vackra kyrkdörren har tillkommit i samband med denna ombyggnad.

Runinskrifter förekomma som bekant på kyrkdörrar på flera platser i Norden. När det gäller inskrifter av detta och liknande slag — på dopfuntar, kyrkklockor, rökelsekar osv. — är det icke ovanligt, att det runristade föremålet självt genom inskriften talar till betraktaren. Också gotländska, medeltida gravhällar ge många exempel. Det förefaller som om också Vs 14 skall uppfattas på liknande sätt: kyrkdörren tänkes uppmana till förbön för de män, som runinskriften nämner. Möjligt är emellertid också, att välsignelsen avser kyrkobesökarna.

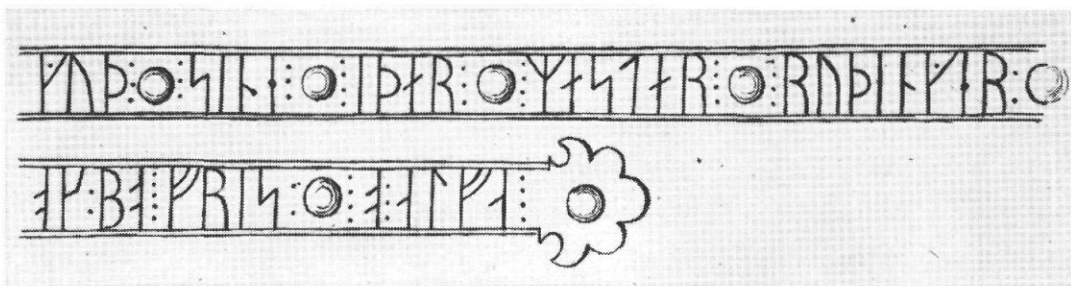

Fig. 21. Vs 14. Björksta kyrka. Efter uppteckning av H. Hofberg.

De två namngivna männen kunna möjligen ha varit de ledande vid ombyggnadsarbetet vid 1300-talets början, men man väntar väl då, att detta skulle ha nämnts i inskriften. Så sker nämligen i flera fall, när kyrkornas byggherrar omtalas; se t. ex. S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Sverige* (1963), s. 168 f. Det förefaller troligast, att **mæstær rupinger** och **bo fris** ha varit konstsmeder, och att deras arbete har inskränkt sig till förfärdigandet av den vackra kyrkdörr, som har bevarat deras namn.

Runföljden **rupinger** återger med all sannolikhet mansnamnet *Røding* (*Røding*). Namnet är, som Brate har framhållit, tyskt. Ett belägg finns i en svensk medeltida källa: *Røthingar* (1293 $\frac{2}{5}$ SD 2, s. 156); som tillnamn: *Røding*, *Røding* (1468, *Sstb* 3: 1, s. 412; 1471, a. a. s. 443).

Bo (runsv. *Boi*, isl. *Búi*) är på östnordiskt område ett ganska vanligt namn under medeltiden, särskilt i Danmark. På svenska runstenar från tiohundratalet är namnet däremot jämförelsevis sällsynt; det är hittills belagt endast fyra gånger: Sm 89, Sö 148, U 476, Ög 81. — Tillnamnet *Fris*, »frisen», förekommer flera gånger i svenska medeltida källor.

Røding har i inskriften titeln *mæstær*, »mäster». Denna närmast från lågtyskan inlånade titel har typiskt nog sin plats före namnet, enligt tyskt mönster. *Mæstær* har, i betydelsen »den som är skicklig att arbeta i trä eller järn», utträngt det inhemska ordet *smiðr* (t. ex. *Botviðr smiðr*). Om epitetets placering se E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 3 (1956), s. 90 f. Om formen *mæstær* se D. A. Seip, *Låneordstudier* 2 (1919), s. 88 f.

Brate är av den meningen, att den i Vs 14 nämnde **bo fris** är identisk med den stenkonsnär, som namnger sig på dopfunten i Bårse kyrka på Själland (DR 224). I en recension i *Aftonbladet* ($\frac{2}{4}$ 1904) av Wimmers *De danske Runemindesmærker* 4: 1 (1903–1904) skriver Brate: »Dopfunten i Bårse på Seland med inskrift i munkstil *Bondo Friso me fecit, Esgervs røth me fecit fieri* ('Bonde frisern gjorde mig, Esger rød lät göra mig'), är för oss svenskar af intresse, emedan den, som gjorde funten, sannolikt ock varit verksam vid en kyrkobyggnad i Sverige. I statens historiska museum finnes en kyrkodörr från Björksta socken i Västmanland, som på ett järnbeslag bär inskriften ... 'Gud välsigne eder mäster Rodinger och Bo Fris' ... Det ligger nära att antaga *bo:fris* vara förkortning af namnet på den stenkonsnär, som gjort den danska funten i Bårse, och att han nämnes i förening med en mästare med det tyska namnet Rodinger, stärker detta antagande.» (Också Vs 26 är enligt Brate »mähända ... ett verk af Bonde frisern»; se Vs 26.) Även i *ANF* 29 (1913) och i *Sverges runinskrifter* (1922; 2. uppl. 1928) fasthåller Brate vid sin djärva identifikation.¹

¹ I *ANF* konstaterar han, att namnet på Bårse-funtens mästare »säkerligen i förkortningen **bo:fris** förekommer i runinskriften L. 1950 Björksta kyrkdörr». För att möjliggöra identifikationen tvingas Brate att underkänna den i Wimmers arbete gjorda dateringen av Bårsefunten till början av 1200-talet. Han gör det på följande, något oklara sätt: »antikvarierna d:r E. Ekhoft och O. Janse, som jag rådfrågat, tro dock, att Björksta kyrkdörr tillhör 1300-talet och tvivla även på att Bårsefunten är så gammal som början af 1200-talet.» I *Sveriges runinskrifter* (2. uppl., 1928) skriver Brate: »På omvägar daterade äro möjligen ett par runinskrifter i Västmanland. På ett dörrjärn å en gammal kyrkdörr i Björksta, efter ornamentiken att döma från 1300-talet, står runinskriften: *gub sine ipær mæstær rupinger ok : bo fris:o alfa* 'Gud välsigne eder, mäster Røding och Bo frisern, o och alfa' ... Røding är ett tyskt namn, Bo nordiskt men tillnamnet 'frisen' tyder på Tyskland, mähända voro de båda från Frisland och verksamma vid kyrkobyggnaden i Björksta. Bo frisern finnes sannolikt förbunden med ett par andra kyrkobyggnader. I Bårse på Själland i Danmark finnes en dopfunt av granit med dels latinsk inskrift ..., dels gyllentalen i runor. I S. Råda kyrka i Värmland finnas kormålningar med året 1323 och bilden av biskop Peter i Skara stift, dit Värmland då hörde, och framför biskopen två män, mot vilka biskopen välsignande sträcker sin hand, jämte inskriften: *Aslone et Bondone actu* 'Genom verksamhet av Asle och Bonde'. Asle, vars namn är fornsvenskt, har väl då timrat kyrkan av liggande stockar, Bonde utfört kormålningarna, och det ligger nära att i honom förmoda samma Bondo frisern, som utfört den danska dopfunten, och den kyrkliga konstnär i Björksta, vars namn där med förkortning tecknas *bo : fris : »*.

Brates försök att identifiera den på Björksta kyrkdörr nämnde *Bo fris* med den från tre danska dopfuntar kände stensemästaren BONDO FRISO är ohållbart. Tanken, att det förra namnet skulle vara en förkortning av det senare, är minst sagt osannolik. BONDO är ju en latinisering av mansnamnet *Bondi*; de båda männen ha alltså haft olika namn, båda vanliga: *Bo* och *Bondi*. I övrigt kan man inskränka sig till att framhålla, att den danske dopfuntsmästaren har varit verksam omkring mitten av 1200-talet, medan Björkstadörren är inemot ett århundrade yngre.

Inskriftens avslutning, runföljden 34–38 **o : alfa**, är den välkända gudsformeln, kristusmonogrammet *Alpha et Omega*. Innebörden belyses klart av följande ställe i Johannes' uppenbarelse, kap. 22: Ego sum alpha et o/ Alpha ær første bokstaff j gretzske scrifft Oc O ær then yttarste/ hær mz beteknar gudh. at han ær vphoff oc ænde alla tingha/ Jak ær Alpha oc O. then første oc then ytarste/ vpbørian oc ændhe (*Svenska Medeltidens Bibel-arbeten* 2, SFSS 9, 1853, s. 369). I kap. 1 (a. a. s. 333) heter det: Ja sanneligha iak ær alpha et o/ thz ær Jak ær wpbyrian oc ændhe sigher herran gudh ...

Belysande äro också några rader i *Speculum Virginum* (SFSS 31, 1897, s. 514) och i *Jungfru Marie Örtagård*, vadstenanunnornas veckoritual (SFSS 30, 1895, s. 154). I det förstnämnda arbetets elfte bok läser man: »Hwat sigher gudz son j iohannis apocalipsi, jak är sigher han alfa ok o Första ok sidhzsta, opbørianen ok ändhin Thänne bokstaffwin A är badhe när grezska, latina, ok hebreska, første j a b c d, ok o är ythersta när the ebrezska Thy är han opbørianen fore whilkom enghin war Han är ok ändhin äptir hwilkin enghin findz». I det sistnämnda verket heter det: »Ego sum alpha, Är först märkiande, at alpha är første bokstawen när jwdhomen, som mz os är a oc o är en rundher bokstaffwer ey haffuandis opphoff ällar ändhelykt, oc thy likna sik herran gudh mz tässom twem bokstaffwom sighiandis Ego sum, Iak är alpha oc o første oc ytarste opphoffuet oc ändhen».

Av intresse i detta sammanhang är också det s. k. Gunhild-korset (DR 413). Detta vackra, i valrosstand skurna krucifix har på baksidan en bild av Kristus; i hans knä ligger en uppslagen bok i vilken två bokstäver läsas: A och ω.

Meningen med runföljden **o : alfa** är sålunda tydlig. Inskriften börjar med **gub** och slutar med ett välkänt gudsmonogram. Anmärkningsvärt är emellertid, att **o** här står före **alfa**.

15. Lilla Kyringe, Björksta sn. Nu vid Målhammar.

Pl. 12–14.

Litteratur: B 1084, L 998, 999. Ransakningarna 1667–84 (tryckt i VFÅ, 1928, s. 17 och i Ransakningar efter antikviteter, bd 1, h. 1, 1960, s. 140); J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 203; O. Grau, Beskrifning Öfver Wästmanland (1754), s. 636 (nytrycken 1904, s. 495 f. och 492 f.); E. Tuneld, Geografi öfver Konungariket Sverige, 8. uppl. (1828), s. 218; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 83; W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike 1: 2 (1849), s. 99; R. Dybeck, Antiquarisk berättelse för år 1863 (ATA), s. 19, 1864 (ATA), s. 20, Runa (fol.) 2 (1874), s. 6; H. Hofberg, Westmanlands Fornlemningar och Minnesmärken 2, 1871, s. 172 f. (ATA; tryckt i VFÅ 5, 1901, s. 17 f.), Kort öfversigt af Vestmanlands samtliga Fornlemningar och Minnesmärken (bilaga till reseberättelsen 1874, ATA; tryckt i Vitterhetsakademiens Månadsblad 1875, s. 110 f.); H. Hildebrand, Fornlemningar i Vestmanland (i: Vitterhetsakademiens Månadsblad 1872), s. 87 noten; Uppfinningarnas bok (red. O. W. Ålund) 1 (1873), s. 297, 504; Vestmanlands läns kalender 1881, s. 217; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 39, 134, 136, 216, 222–24, 294; E. Brate, Meddelanden från Nordiska Museet 1897, s. 11, Anteckningar 1898 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 51 f., 59; O. v. Friesen, Upplands runstenar (1907), s. 35, (1913), s. 61, Runorna (1933), s. 215; S. Kjersén, Östra Västmanland (1927), s. 195; H. Pipping, Gömda bindrunor (i: SNF 23: 2), s. 9, 18 f.; A. Lindblom, Sveriges konsthistoria 1 (1944), s. 33, 34; B. Bergman, Uppländsk run- och bildstensristning (1948), s. 117; S. B. F. Jansson, Runinskrifter (i: En bok om Mälarlandskapen, 1953), s. 85; Västmanland (Allhem, 1957), s. 34, 43.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och P. Helgonius, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4, B 1084 och Grau a. a.; återgivna i nytrycken 1904); Hofberg, teckningar (i a. a. 1871; återgivna i VFÅ 5, s. 19, 20 och i Uppfinningarnas bok, s. 297); Brate, foto 1898 (ATA); Jansson, foto 1951 (i a. a. 1953 och i Lindblom, Svensk konst, 1960, s. 12); E. Liljeroth, foto (i Västmanland, Allhem, 1957, s. 34, 42).

Den ståtliga, på två sidor ristade runstenen står numera rest 80 m NV om Målhammars östra huvud-